

APRENDRE DE LA VIDA

Gregorio Luri

APRENDRE DE LA VIDA

Gregorio Luri

© Gregorio Luri, 2024

EDITA: Institut de Recerca i Estudis Religiosos de Lleida - IREL, 2024
Canonge Brugulat, 22 - 25003 Lleida
Tel. i fax: 973 28 15 38
i Pagès editors, 2024
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat

Primera edició: febrer de 2024
DL: L 122-2024

IMPRESSIÓ: Arts Gràfiques Bobalà, S L

APRENDRE DE LA VIDA

Gregorio Luri

Lliçó inaugural de l'Institut de
Recerca i Estudis Religiosos de Lleida (IREL)
2023/2024

32

TAULA DE CONTINGUT

La vida viscuda i la vida pensada	7
El món de la vida	8
Assetjats per la ideologia	11
En resum	13
Després de l'orgia	14
La gran alteració del món de la vida	15
Les coses humanes	17
El Buda de la platja d'Ocata	18
Coda escrita a la platja d'Ocata un 3 de novembre	19

APRENDRE DE LA VIDA

Gregorio Luri

La vida viscuda i la vida pensada

Sant Agustí, tot comentant el Gènesi, observa que quan Déu crea els animals, ho fa, literalment, “secundum genus”; a l’home, però, el crea “ad imaginem et similitudinem nostram”. Mai no he tingut del tot clar què volen dir, exactament, aquestes paraules, però entenc que si l’home és la imatge d’un ésser inefable, ell també ha de ser-ho.

La definició té dues cares: lògica i psicològica. Des d’un punt de vista lògic ens permet delimitar un ésser segons el seu gènere i espècie; des d’un punt de vista psicològic, té quelcom de terapèutic, perquè ens permet creure en un món ordenat. Però si l’home no és definible, està destinat a ser un interrogant lògic i psicològic per a ell mateix. Això és el primer que ha d’aprendre de la seva vida.

D’altra banda, la vida que s’interroga per ella mateixa, no és ja la vida viscuda, sinó la vida pensada, que tendeix a captar en figures ordenades el flux del viure. Però la vida viscuda, com va insistir Unamuno, es resisteix a ser empresonada en conceptes.

Molt abans que els filòsofs moderns sotmetessin a crítica el concepte d’identitat, a l’*Evangelí dels Egipcis*, atribuït als Naassens, llegim que “l’ànima és difícil de trobar i de comprendre, ja que no roman ni en una mateixa forma, ni en una mateixa passió, de manera que es pugui expressar en la seva imatge (*typo*) i comprendre en la seva essència (*ousía*)”.

La vida pensada és la vida sotmesa a l’activitat reflexiva del jo sobre ell mateix; és un elevar-se a un mateix sobre si mateix. Per a Rousseau, viure una vida pensada és deixar de ser éssers naturals per esdevenir éssers torturats per preguntes. Vam deixar de ser éssers naturals quan “cadascú va començar a mirar els altres i a voler ser mirat per ells”. És a dir, el moment en què l’estima pública es va convertir en valor i “el que cantava o ballava millor, el més fort, el més intel·ligent o el més eloqüent, es convertia en el més considerat. Aquest va ser el primer pas cap a la desigualtat i el vici”. A partir de llavors vam esdevenir captaires del reconeixement aliè. Al meu parer, en el Gènesi la vida pensada neix quan Adam sent la pregunta “ubi es?” I la interioritza com “on soc?”

El món de la vida

La vida estrictament viscuda seria la del flux irreflexiu i la vida estrictament pensada seria la vida conceptualitzada. Però la nostra vida quotidiana oscil·la contínuament entre la definició i la indefinició, en un espai que és el que els grecs van anomenar *doxa* i que Plató considerava el domini de l'*eros*. La nostra vida ja no pot ser solament viscuda i es resisteix a la submissió al concepte.

Des dels temps de Sòcrates i Plató, la *doxa* es presenta com allò oposat a la saviesa, l'*episteme*. La *doxa* seria el saber històric (efímer i gradual) del que pot ser d'una altra manera; mentre l'*episteme* seria el saber ahistòric (absolut, permanent i estable), del que no pot ser d'una altra manera). Si m'accepten una comparació irònica, podríem afegir que el món de l'*episteme* és el del teorema de Pitàgores; el de la *doxa*, el d'un triangle amorós amb problemes de consciència. Però si donem la nostra aprovació a aquesta divisió, llavors no ens trobem amb l'oposició entre mentida i veritat sinó amb dos sabers adequats a dos tipus diferents d'objectes (de realitats).

La microbiòloga Lynn Margulis assegura que som comunitats de microbis» o, en les seves paraules, «holobionts»¹. Però al món de la vida quotidiana és impossible veure la persona que estimen com un holobiont. Potser serem una comunitat de microbis, però si Goethe t'envia una corona de llorer, ets un Schiller.

El món de la vida (d'ara endavant entendrem aquesta expressió com a món de les coses humana) és humil, perquè és *doxístic*, però la *doxa*, amb tots els seus límits, ens proporciona estructures de sentit que ens permeten aprendre a moure'ns amb certa fluïdesa entre les coses humanes. Aquesta fluïdesa és la prudència.

Concedim a la ciència, sense objeccions, la dignitat d'ocupar-se del primer en si, que és el primer per Natura, i no li neguem la creença que les lleis del Tot són homogènies. Però acceptem que a l'àmbit de les coses humanes la nostra vida es troba espontàniament pendent del que és primer

1. Margulis, L., *Symbiotic Planet: A New Look at Evolution*, Weidenfeld & Nicholson, Londres (Regne Unit), 1998. Disponible en espanyol: Margulis, L., *Planeta simbiòtica: un nuevo punto de vista sobre la evolución*, Editorial Debate, Barcelona, 2002.

per a nosaltres, o sigui, de l'experiència pròpia quotidiana, de la fe i de la confiança, del nostre parer, dels costums i del sentit comú, etc.

En tant que animals polítics, som també animals *doxístics*, perquè la política és el domini del valor i no disposem d'instruments de precisió que ens permetin mesurar amb exactitud el valor d'allò pel qual competim: el just, el noble, el bo, la fe... Per aquesta raó, en política la saviesa ha de substituir-se pel consens. Quan una dona va assegurar a un candidat electoral que tota la gent de bé estava amb ell, el candidat li va respondre que no en tenia prou. «Doncs què més vol?», li va preguntar la dona, sorpresa. «¡La majoria!», va contestar el candidat.

En política, una sinèdoque és més mobilitzadora que un sil·logisme. Tendim a comportar-nos més com *hooligans* que contempen apassionadament un partit de futbol, que no pas com lògics que analitzen fredament la correcció d'una inferència.

En política rarament són les nostres idees les que decideixen la nostra posició; més aviat és la nostra posició la que decideix les nostres idees. I, sovint, la posició que ocupem ens ha estat assignada pels nostres rivals.

Els milers i milers de pàgines escrites pels científics socials, que tant han reflexionat sobre la política, ens han proporcionat un munt de dades, però no millors governs. En política mai no sabem ben bé ni com ens hem ficat en un problema ni com n'hem sortit. I jo trobo aquí un consol. Això vol dir que, afortunadament, els humans mai no viurem en un món que sigui el resultat fidel dels nostres plans, que no es pot fer geometria política amb els éssers constitutivament indefinits pels quals tot és qüestió de graus.

Al món de la vida sovintegen els egoïsmes i les solidaritats, la generositat i la vilesa, la sobrevaloració i el menyspreu, les pugnes per una glòria barata, els triomfs i derrotes, el sublim i l'abjecte... no hi ha precepte moral que no permeti refinar un vici; ni valor que no estimuli la imaginació de cap disvalor. Però és també un món on una majoria molt notable de persones aspira a un amor segur i un treball alegre, sabent que cap de les dues coses no les té garantides. És el món, deia D'Ors, en què es treballa i es juga. És el món del "factor humà", que sempre ens sorprèn.

L'element central de la *doxa*, aquell sobre el qual pivota el món de les coses humanes està avui posat en qüestió per la ciència. Em refereixo al lliure albir. Els científics no saben què fer amb ell, perquè, com que no

encaixa en les fórmules matemàtiques, sospiten que no té realitat. Però si el lliure albir fos una il·lusió, seria una de les il·lusions imprescindibles de l'home, sense la qual el concepte mateix d'humà se'ns esfilagarsa. No seria acceptable que, per justificar una immoralitat, ens excuséssim dient: “No soc jo, són les matemàtiques que regeixen la meva natura.” El mateix podem dir de la identitat, de la fidelitat, del perdó... i, sobretot, de la fe. Hi ha experiències quotidianes al món de la vida que desconcerten els definidors.

Tot el món de la vida es sosté sobre l'acceptació espontània de la nostra llibertat i de la nostra responsabilitat. Ningú no es creu lliure perquè accepti la seva llibertat com a conclusió d'un raonament, sinó perquè alguna cosa li permet experimentar-se com un ésser lliure. I encara que aquesta cosa sigui esmunyedissa i volàtil en la seva definició, és ben real en les seves conseqüències.

No vivim dins l'objectivitat de la ciència, sinó dins la subjectivitat del protagonista. El món de la vida i la subjectivitat se sostenen mútuament perquè tot objecte, per ser-ho, requereix un subjecte que senti com seves les seves experiències. Cada matí, en despertar-nos, entreguem espontàniament la nostra fe a tot el que hi ha al nostre voltant, impulsats pel que Zubiri anomenava la “propensió natural de la intel·ligència quotidiana”.

A diferència de la intel·ligència quotidiana, la raó filosòfica i científica es pregunten per la naturalesa del que sembla obvi. Recordem Kant, el gran dinamiter del sentit comú precientífic en separar conceptualment el *noïmen* del *fenomen*. Però la victòria de Kant no serà completa mentre continuem moguts cada matí per la espontaneïtat de la nostra fe. I si la persona que estimem ens diu “t'estimo més que la meva vida” o “els dies se'm fan eterns sense tu”, la creiem sense cap anàlisi lògica de les seves paraules.

Des de Galileu i Descartes, la ciència ha anar simplificant i filtrant la complexitat del món de la vida, amb els seus matisos infinits, per fer visibles únicament les seves relacions mesurables, matemàtiques. D'aquesta manera, el que ens ofereix la ciència, amb tot el seu immens valor, no és la realitat en què vivim espontàniament, sinó un esquema ben poc humà derivat d'aquesta realitat. Joaquin Xirau explica tot això esplèndidament al seu llibre *Amor y mundo*, publicat a Mèxic el 1940.

La ciència és l'ascesi matemàtica del món de la vida. Ha aconseguit fondre la matemàtica i la matèria en un món de lleis necessàries, però el preu a pagar per aquesta monumental empresa ha estat menystenir el que els escolàstics (Duns Scoto) coneixien com la *haecceitas*, la tonalitat peculiar de cada cosa (aquells aspectes d'una cosa que fan que aquesta cosa sigui particular i diferent de la resta de coses) i, amb ella, l'home de carn i ossos en la seva situació concreta. Però cap home és el fals davant l'objectivitat científica abstracta. Cadascú és per ell mateix el més real del món de la vida. Aquesta és la principal i primària manifestació de la fe.

Assetjats per la ideologia

Pierre Bourdieu va parlar sovint de “la paradoxa de la doxa”.² Es referia a la sorpresa que li produïa que l'ordre del món, sent el que a parer seu és, una caverna, fos tan respectat per la gent. Trobava a faltar més transgressions, més subversions, més ofenses, més crítiques i impugnacions. Com pot ser —es preguntava— que l'ordre establert, amb les relacions de dominació, els privilegis i les injustícies, es perpetuï tan fàcilment? Com pot ser que, essent les condicions d'existència tan intolerables, es toleri l'ordre que les produeix? La seva pobra resposta és que la gent és massa ingènua.

Per al munt de filòsofs crítics que produeix Occident, l'alienació és la fe de l'altre. Creuen de bona fe (permeteu-me la ironia) que qualsevol que no comparteixi la seva indignació amb el món de la vida està intel·lectualment colonitzat. Estan entestats a convèncer el ciutadà mitjà que quan diu el que vol, en realitat no vol el que diu. No es pregunten si l'home comú sospita que a l'endemà de la revolució el despertador continuarà sonant a la mateixa hora.

Des dels intel·lectuals crítics dels anys seixanta del segle passat, fins a l'anomenat *The Great Awokening*, que ha engegat la cultura *woke* —que no és cap altra cosa que la deriva postmoderna dels “engagés”—, portem dècades denunciant el món heretat i propugnant mons hipotètics que tindrien la capacitat de treure'ns de la caverna i conduir-nos a la llum del sol.

2. Bourdieu, Pierre, *La dominación masculina*, Anagrama, Barcelona, 2013.

Al meu parer, el científic social que no s'interessi per com es veu a si mateix l'home corrent, en la seva religió o en el seu ateisme, en la seva frivolitat o en la seva gravetat, en la seva eufòria quan guanya el seu equip de futbol, en la seva recerca d'un amor segur i d'una feina alegre, en la seva il·lusió quan compra un dècim de loteria, etc., no comprèn bé la realitat de les coses humanes.

Les ciències naturals ens han fet forasters del cosmos i les ciències socials volen fer-nos forasters del món de la vida, la qual cosa seria un desastre si no fos perquè el fenomen natural de la natalitat juga a favor de l'obvi. Els nadons arriben al món sense memòria i sense adoctrinament. Tots naixem nus d'ideologia, i mentre no cal adoctrinar cap nen perquè cregui en la realitat d'aquest món, començant per la seva família, és imprescindible adoctrinar els adults perquè en descreguin.

A l'onzena tesi sobre Feuerbach, Marx proclama que cal deixar d'interpretar el món. L'urgent és canviar-lo. Però si, al llarg de la història, tants grans pensadors han dedicat esforços titànics a interpretar-lo, aquesta interpretació no és gens fàcil. La nostra capacitat intel·lectual no és il·limitada i només tenim al nostre abast fragments del món. Mai no sabem amb certesa si quan creiem que el món s'enfonsa, el que s'enfonsa de veritat és la nostra parcial imatge del món. Som com crisàlides dins el capoll i ens manca experiència per interpretar el nostre malestar. La pretensió de canviar el que no es comprèn va omplir el Gulag de víctimes.

Quan un filòsof intenta comprendre, està fent el que li correspon. El desig de coneixement és l'impuls pròpiament filosòfic, mentre que la voluntat d'actuar abans d'haver comprès té alguna cosa de religiosa. Pensem en l'home que obeeix els mandats divins, encara que no els compregui. La filosofia té certa afinitat amb la ironia, mentre que la religió és més propera a la tragèdia.

Si la comprensió és l'expressió de l'eros filosòfic i la decisió és la de l'impuls profètic, podem deduir que la política està més a prop de la profecia que de la filosofia. Per aquesta raó no hi hauria cap possibilitat de fer coincidir el governant i el filòsof en una mateixa persona. Aquesta coincidència seria contra natura perquè significaria la compatibilitat de l'*eros* teòric i pràctic. Si analitzem les tiranies modernes podem veure que el tirà s'ha presentat sovint com a filòsof i potser aquí —en la convicció que es

disposa d'un exercit fidel i un sistema filosòfic tancat— rau la principal causa dels seus excessos.

Pierre Bourdieu va defensar que, per fomentar la subversió política, cal estimular prèviament la subversió cognitiva, és a dir, la propensió natural de la intel·ligència quotidiana. Això vol dir que cal posar de cap per avall la visió del món de la gent corrent. El camí més curt per aconseguir-ho és promoure la sospita que la societat sempre ens deu alguna cosa.

Els conceptes de “poder”, “dominació” i “construcció social” són omnipresents en els discursos dels intel·lectuals crítics perquè són instruments dialèctics per regirar consciències. Però així es fomenta una ciutadania que té poc a veure amb els valors del republicanisme clàssic, perquè s'educa en la possibilitat de transferir responsabilitats per preservar la seva innocència. El nou ciutadà essencialitza les seves diferències, cosa que, alhora, li provoca un retraïment cap a les pròpies ferides i un exagerat cofoisme per excés de contemplació del propi melic. El resultat de tot plegat és el narcisisme en el present i la por al futur.

A no poques universitats, la sensibilitat emocional dels universitaris és el límit de la llibertat d'expressió. El problema és que aquests universitaris són excessivament fràgils, hipersensibles i maniqueus i la sobreprotecció els fragilitza encara més. Ja no se'ls prepara per gestionar conflictes, sinó perquè es considerin amb dret a ser compadits. No accepten el lliure pensament perquè la seva mateixa existència els obligaria a conviure amb tesis que consideren ofensives. El victimisme no sap negociar. D'aquesta manera, les mateixes universitats estan col·laborant en la brutalització de la raó.

El progressisme militant, per bé de provocar la subversió cognitiva, va fomentar el victimisme. A hores d'ara ens trobem amb un victimisme amb temença al progrés.

En resum

La ciència ens ofereix certament imatges parcials però precises del que l'home és, però es desentén completament del deure i del valor. La ideologia, per contra, sotmet l'ésser al deure fins al punt de posar la natura a les ordres del partit amb el convenciment que la realitat és una construcció social. No nego que la reducció científica del món ha permès avenços molt

substanciosos, però fragmentaris, del coneixement, ni que ens ha proporcionat recursos tecnològics d'un valor innegable. No estic negant la ciència, sinó afirmant-la com una part del món de l'home. Tampoc estic negant la ideologia; sinó alertant de les que es presenten com a ciències.

Avui estem en millors condicions que mai per captar els límits de la ciència i de la ideologia perquè hem descobert que la suma de tots els indubtables progressos parcials dels diferents camps de la ciència i de la tecnologia, en comptes de donar-nos per a un Progrés amb majúscules, ens fan mirar amb recel al futur. La ciència i la tecnologia ens han fet porucs.

Després de l'orgia

“Al zenit d'una orgia”, assegura Baudrillard a *Cool memories*, “un home va xiuxiuejar a l'orella d'una dona: Què faràs després?”³

Crec que hem viscut de manera entusiasta la impugació dels límits del món de la vida viscuda des del món de la vida pensada i hem cregut que aquesta era una empresa alliberadora. Però quan, finalment, semblava que ens hauríem de sentir alliberats, ens sorprenem preguntant-nos «Què fer després de l'orgia?»⁴

Un escriptor francès, Jean-Michel Orliviari, respon a Baudrillard amb una altra pregunta: «I per què no una bona psicoanàlisi?» Però hi ha respostes més dramàtiques. L'any 2012 el Musée d'ethnographie de Neuchâtel va muntar una exposició titulada “Qu'est-ce que vous faites après l'Apocalypse?”

Si la filosofia antiga es preguntava pel límit de l'ésser, i la resposta era la definició, nosaltres ens preguntem per l'ésser del límit, i la resposta que trobem més que un concepte és la imatge en moviment d'un amfibi. Avui, ésser, és ser fluid. Però si s'opta per Heràclit cal pagar el preu que exigeix la manca de definició, que és la malenconia. Si tot flueix, s'afebleix també la nostra capacitat de sorpresa.

No ens sorprèn que Stelarc, un artista “poshumanista”, s'hagi implantat una orella al braç esquerre. Ni que els Lichy, un matrimoni format per

3. Els interessats tenen un vídeo a la seva disposició a YouTube titulat precisament *After the Orgy* (1990).

4. Baudrillard, Jean, *La Transparence du Mal: Essai sur les phénomènes extrêmes*, Editions Galilée, 1990: *La transparència del mal*, Anagrama, Barcelona, 1991.

dos sordmuts britànics, hagin decidit recórrer a l'enginyeria genètica per garantir que els seus fills comparteixin nativament amb ells la sordmudesa perquè —diuen—, lluny de ser minusvàlids, són una minoria cultural. No ens sorprèn que el psicòleg americà Gregg Furth s'hagi volgut amputar una cama sana per manifestar fins a quin extrem és amo del seu cos. Ni que un transgènere tingui un fill amb la seva parella homosexual. Ni que Tom Peters, de 32 anys, es consideri transespècie i afirmi sentir-se com un cadell dàlmata. Ni que la nord-americana Jewel Shuping, per fer realitat el seu somni de ser cega, es fes abocar sobre els ulls un líquid corrosiu. No ens sorprèn que el doctor xinès Ren Xiaoping es proposi el trasplantament de caps. “Si no és ell, serà un altre”, pensem.

El joc continua, però el seu flux també arrossega, amb les restes d'antigues veritats, la possibilitat de victòria. Potser el mite del nostre temps sigui el de la pulsio autòfaga d'Eresictó, el rei de Tessalia que va gosar talar un arbre sagrat de Demèter per decorar el sostre de la seva sala de banquets. La deessa va ordenar a la Fam que vengés aquest ultratge. La Fam va tocar el ventre d'Eresictó, i des d'aquell moment el rei va ser incapaç de dominar la seva gana. Va acabar venent tot el que posseïa i en poc temps es va convertir en un captaire que devorava immundícies per les escombraries fins que, finalment, es va menjar a ell mateix.

No és exactament això el que insinuem quan diem que els humans som un organisme patògen del planeta? No hem començat a sospitar que no estem en condicions de fer efectius els controls sobre les nostres tecnologies? No estem assistint a la submissió del real al possible?

La gran alteració del món de la vida

El 1960 Günther Anders va defensar que, després de la bomba atòmica, “la nostra manera de ser ha de ser definida com “no sent encara inexistents”. La qüestió moral bàsica havia de ser radicalment replantejada: en comptes de preguntar-nos com hem de viure? ens hem de qüestionar: Viurem?⁵

Doncs bé, la filòsofa Deborah Danowski i l'antropòleg Eduardo Viveiros de Castro, són autors de *The Ends of the World*, llibre que preveu

5. Anders, Günther, *Le temps de la fin*, L'Herne, Paris, 2007. El text original és de 1960.

el declivi de l'aventura antropològica.⁶ El filòsof francès Jean-Luc Nancy, que fa anys que assegura que vivim en «el temps que sap que pot ser la fi dels temps» ens defineix com «els darrers humanoides».⁷

Podem afegir l'immens cabal de pel·lícules de ciència-ficció que tracten, d'una manera o una altra, la fi del món, a causa d'una guerra atòmica, la superpoblació, invasors extraterrestres, monstres modificats genèticament per radiacions, etc.⁸

Les enquestes assenyalen que el 75% de joves d'entre 16 i 25 anys no veuen gens tranquil·litzador el futur. Més del 30% dubta de si tenir fills. Més del 50% dels ciutadans dels països occidentals està convençut que a la humanitat no li queden més de cent anys de vida i, com més joves, més pessimistes. L'ONU ha batejat el seu estat d'ànim: “ecoansietat”.

Al voltant d'un terç d'aquests joves, creu que al llarg de les seves vides s'enfrontarà a un desastre apocalíptic causat per un o més d'aquests factors: el canvi climàtic, l'esgotament i la degradació dels recursos naturals i els ecosistemes, el creixement de la població mundial, les pandèmies, el col·lapse econòmic internacional, una guerra nuclear o biològica, el terrorisme, el canvi tecnològic accelerat, la col·lisió d'un meteorit, etc.

El saber sobre el possible que ens ha conduït fins aquí, ens pot treure de l'atzucac en què aquest mateix saber ens ha ficat? La ciència que ha estat capaç de crear la bomba atòmica pot ser la mateixa que decideixi el seu ús?

Afegim que la probitat científica ja no ens ofereix consol.

Avui sabem que la història del cosmos acaba malament, però no pas per a la ciència, sinó per als homes. La Via Làctia xocarà contra Andròmeda, creant un grandios espectacle sense espectadors. Aquesta serà l'avant-sala de la mort tèrmica de l'Univers i llavors fins el mateix concepte de temps haurà perdut el seu sentit. Tota la bellesa del món està destinada a esfumar-se. No quedarà rastre material de tot el que hem estimat. La mort

6. Danowski, D. i Viveiros de Castro, E., *The Ends of the World*, Polity Press, Cambridge, 2016.

7. Nancy, Jean-Luc, *L'équivalence des catastrophes (après Fukushima)*, Galilée, París (França), 2021. Vegeu també d'aquest autor: *La piel frágil del mundo*, De Conatus, Madrid, 2021.

8. Bailey, Norman, «Everybody Loves a Good Apocalypse», *Reason*, 15 de novembre 2015.

és el destí del cosmos. L'univers es va buidant del seu ésser per assolir el seu destí, que és l'estabilitat gelada del caos.

Se'm pot replicar amb el “¡Cuán largo me lo fiáis!”, però això seria desconèixer l'home. La nostra raó és naturalment sintètica i necessita ordenar el dispers en unitats de sentit. Per això, des que l'home és home ens hem interrogat pel Tot. Doncs bé, per primera vegada el Tot no se'ns mostra com un cosmos, sinó com un caos i l'ésser humà, incapaç de viure sense fer-se il·lusions, ha descobert que tot el que estima està tocat irremediablement per la mort.

Les coses humanes

Si per conèixer la realitat de l'ésser humà prescindim de la seva realitat específica, llavors la seva realitat (la seva *haecceitas*) se'ns escapa. Per conèixer les coses humanes necessitem tenir present que estan impregnades de valor i, a més, apreciar la capacitat de valorar com a valor. Ens cal una mirada específica que ha de ser filantròpica per ser rigorosa.

És l'exigència de rigor el que ens força a admetre que les coses humanes són, sens dubte, una part del Tot, però que no es poden conèixer des del Tot. Són noèticament heterogènies. És a dir, s'han de conèixer, per conèixer-les bé, d'una manera específica. No hi caben en els criteris científics amb què s'ordena el tot. Tanmateix, si s'exclouen del tot, el tot no és el tot.

El Tot, doncs, es presenta escindit en dues parts que no acaben d'encaixar entre si. Al domini de la física ens preguntem per causes; al de les coses humanes, per motius. Els motius no són causes d'un altre tipus, sinó impulsos als quals els costa complir les exigències de la racionalitat i per això mateix no ens permeten mai preveure'n les conseqüències.

Desemboquem així en aquesta conclusió: la unitat postulada del Tot no pot ser justificada per una suposada unitat del saber (una *mathesis universalis*) i, tanmateix, hi insisteixo, el Tot no serà tot si no inclou les coses humanes. El rostre de qui contempla bocabadat els estels és part del Tot. I també ho és la fe de qui creu, fermament, en les paraules de Mateu 28:20 que asseguren: “Romandrà amb vosaltres cada dia fins a la fi del món.” Cal afegir que no hi ha un punt entre la creença i la increença que ens permeti ser neutrals entre totes dues i que aquest inexistent punt també forma part del Tot?

La ciència, doncs, no pot satisfer la nostra necessitat de trobar un ordre complet al món.

Si, per un acte de fe, afirmem la *mathesis universalis*, llavors hauríem de tenir en compte que, seguint sant Tomàs, “hoc dicimus deum”.

El Buda de la platja d'Ocata

Cap a finals de maig s'obren diverses guinguetes a la platja d'Ocata, al Masnou. En una d'elles posen cada any una imatge sedent de Buda sobre una peanya d'un metre d'alçada, envoltada de flors de plàstic i anuncis de Paellador. Buda acudeix puntual a la seva cita anual i no he sentit ningú que es trobi molest per la seva presència.

Com és que Buda s'ha integrat amb tanta naturalitat al paisatge bulliciós d'una platja, mentre que un Crist o una Immaculada en una guingueta aixecarien tota mena de suspicàcies?

Nietzsche suggereix que així com al voltant de l'heroi tot esdevé tragèdia, al voltant de Déu tot esdevé món. Té raó. Per això convé aturar-se al costat del Buda de la platja d'Ocata i observar el món que l'envolta, perquè aquest món i aquest Buda es pertanyen mútuament i aquesta copertinença ens suggereix que el nostre món de la vida penja de la nostra fe. Si al voltant de Déu tot esdevé món, al centre del nostre món sempre hi ha un déu.

Som al món de la vida, però la nostra manera d'habitar-lo i d'assignar-li valor, no es troba al món, sinó en nosaltres, perquè té a veure amb la fe en els nostres déus. Entenc per Déu l'ésser sobre el qual no admetem cap broma: pot ser la nostra pàtria, la nostra família, la ciència, la moda, el consum, el nostre equip de futbol, la nostra forma física, el nostre terapeuta, etc. La nostra fe és sempre el primer. No podem decidir quina serà la nostra visió del món des de fora del món.

Podem dir, per a concloure, que anomenem món allò que ens lliuren els nostres déus a canvi de la intensitat de la fe que dipositem als seus altars. Si voleu conèixer les creences d'algú, més útil que observar les seves pregàries, és observar el món on viu.

En quin món vivim? És a dir quina és la nostra fe?

Marx, que estava convençut que la humanitat es trobava a les portes del comunisme, empra en *El capital* una metàfora obstètrica per explicar el seu present. El vell món, diu, ha mort, però el nou no acaba de néixer.

Antonio Gramsci, un segle després, rep aquesta metàfora i constata que el vell encara no ha mort i el nou està trigant massa a néixer. Conclou que aquest interregne va associat a una inevitable crisi d'autoritat. Amb l'erosió del vell, les instàncies orientadores heretades perden el seu prestigi i ja no actuen com a guies, però pretenen seguir manant. Gramsci tem que si no es troba una nova guia, es pot derivar cap a un escepticisme generalitzat. Era incapaç de pensar la possibilitat d'un retorn al dogmatisme religiós i a les guerres de religió, perquè res no impugnaria amb més rotunditat la seva mentalitat il·lustrada. Però és el que estem vivim en ple segle XXI. Si alguna cosa no podem demanar a jueus i musulmans és que dirimeixin de bona fe les seves diferències comportant-se com a bons cristians.

L'escepticisme sembla ser un tret exclusiu dels postcristians.

Coda escrita a la platja d'Ocata un 3 de novembre

A l'endemà d'aquesta conferència a l'IREL de Lleida, el 3 de novembre, vaig fer una llarga passejada per la platja d'Ocata, ara sense guinguetes, repassant mentalment les meves paraules.

Sembla inevitable que en posar-nos aquestes qüestions sentim una mena de vertigen, com si ens moguéssim dins un laberint. Experimentem vivament la dificultat d'explicar de manera coherent el que intuïm. Aquesta dificultat és ben real i per això mateix Plató ens va advertir que, per grans que siguin les nostres mancances, mai no hauríem de caure en la "misologia" (la reticència davant la capacitat expressiva del llenguatge), perquè la misologia desemboca fàcilment a la "misantropia".

Però si busquem un logos filantròpic, on el podrem trobar?

Crec que tenim una resposta al nostre abast en Jn 1:1: "Al principi era el logos. El logos estava amb Déu i el logos era Déu." El déu del cristià afirma la copertinença de filologia i filantropia perquè (1 Jn 2:9-11): "Qui diu que és a la llum i avorreix el seu germà encara és a les tenebres. Qui estima el seu germà roman a la llum i no ensopega. Però qui avorreix el seu germà és a les tenebres, camina a les tenebres, no sap on va, perquè les tenebres han enecat els seus ulls."

En resum, no hi ha llum sobre el Tot més il·luminadora que la que emana de l'amor.

COL·LECCIÓ “LLIÇÓ INAUGURAL”

Títols publicats:

1. *Accés a Déu i societat d'avui*. J. M. Rovira Belloso
2. *Món intern i transcendència*. Jordi Font i Rodon
3. *Pensament cristià i ètica*. Gaspar Mora i Bartrés
4. *Cultura cristiana i compromís polític*. Fernando Álvarez de Miranda
5. *La missió de l'Església en el món*. Salvador Pié
6. *L'Església i la ciència: de Galileu als nostres dies*. Joan Busquets Dalmau
7. *Experiència estètica, experiència ètica i experiència religiosa*. Pere Lluís Font
8. *Els grans reptes del segle XXI*. Joan Esquerda Bifet
9. *El progrés: de la ciència a la teologia*. David Jou
10. *Evangelis i sentit de la vida*. Josep Oriol Tuñí
11. *La Bíblia i les ciències humanes*. Armand Puig i Tàrrach
12. *Per què crec?* Jordi Porta i Ribalta
13. *Opinió pública i veritat*. Lluís Foix
14. *Cap on anem? Vers una nova consciència laical*. Francesc Torralba Roselló
15. *El Misteri de Déu*. Josep M. Rovira i Belloso
16. *El bé es fa present a través de l'amor*. Ignasi Salvat S.I.
17. *Aproximació a les idees de justícia i solidaritat*. Josep Maria Esquirol
18. *El diàleg interreligiós com a pràctica de l'amor*. Antoni Matabosch
19. *La poètica de Joan Maragall*. Ramon Pla
20. *El diàleg com a eina de transformació personal i comunitària*. Sebastià Taltavull
21. *El Vaticà II. Concili de la modernitat*. Josep Maria Carbonell i Abelló
22. *El compromís amb els pobres. Entranya de la saviesa*. Rafael del Río Sendino
23. *Amor, bellesa i transcendència*. Carles Torner
24. *La felicitat i el temps*. Josep Maria Esquirol Calaf
25. *Celebrar per donar gràcies*. Ramon Prat i Pons
26. *L'IREL i la societat*. Manuel Lladonosa i Vall-Ilebrera
27. *La convivència, un camí ple d'aventures*. Marta Trepà i Secanell
28. *Acompanyar per alliberar*. Josep Maria Forné i Febrer
29. *La interioritat sana*. Joan Viñas
30. *Els lligams de la fraternitat*. Rafael Allepuz Capdevila
32. *Aprendre de la vida*. Gregorio Luri

Amb el suport de

